

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3137/2020. (V. 15.) AB HATÁROZATA

bírói döntés megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Győri Ítélőtábla Bpkf.II.171/2019/7. számú végzése és a Tatabányai Törvényszék 3.Bpk.198/2019/2. számú végzése alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdése és 27. §-a alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, és abban kérte a Győri Ítélőtábla Bpkf.II.171/2019/7. számú végzése és a Tatabányai Törvényszék 3.Bpk.198/2019/2. számú végzése, továbbá a 2/2019. Büntető jogegységi határozat (a továbbiakban: BJE) alaptörvény-ellenességének a megállapítását és megsemmisítését.
- [2] Előadta az indítványozó, hogy miután az Alkotmánybíróság a 10/2018. (VII. 18.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh1.) megállapította a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény (a továbbiakban: Btkátm.) 3. § alaptörvény-ellenességét, egyúttal a jogszabályi rendelkezést megsemmisítette, úgy véli, helye van alapítéletei újabb összbüntetésbe foglalásának. Az emiatt előterjesztett összbüntetési indítványának ugyanakkor a bíróságok a támadott ítéletekben nem tettek eleget, és az indítványát elutasították.
- [3] 2. Az indítványozó alkotmányjogi panaszát az Alkotmánybíróság felhívására az alábbiakkal egészítette ki.
- [4] Az indítványozó az alkotmányjogi panasz előzményeként előadta, hogy az Abh1. meghozatalát követően, 2018. augusztus 15-én a Tatabányai Törvényszéken előterjesztett indítványában az alábbi jogerős elítélései kapcsán kezdeményezte összbüntetési eljárás lefolytatását:
- a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 2010. július 28. napján kihirdetett 12.B.178/2007/63. számú ítéletével kiszabott és a Győri Ítélőtábla Bf.121/2010/5. számú ítéletével 2011. július 9. napján jogerőre emelkedett 5 év 6 hónap fegyházbüntetés (elkövetési idő: 2005–2006. március 22.);
 - a Tatai Városi Bíróság 2009. október 27. napján kihirdetett 4.B.119/2007/153. számú ítéletével kiszabott és a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 1.Bf.59/2010/14. számú ítéletével 2010. június 24. napján jogerőre emelkedett 1 év 8 hónap börtönbüntetés (elkövetési idő: 2006. május 8.);
 - a Budai Központi Kerületi Bíróság 2013. november 28. napján kihirdetett 19.B.XII.575/2013/12. számú ítéletével kiszabott és a Fővárosi Törvényszék 22.Bf.5654/2014/5. számú ítéletével 2014. június 25. napján jogerőre emelkedett 1 év 3 hónap börtönbüntetés (elkövetési idő: 2010. május 15.).
- [5] A Tatabányai Törvényszék 3.Bpk.255/2018/2. számú, 2018. augusztus 21. napján meghozott határozatával a fenti alapítéleteket, a bennük elbírált bűncselekmények elkövetési idejére figyelemmel a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) alkalmazásával összbüntetésbe foglalta.
- [6] A Győri Ítélőtábla a Bpkf.II.341/2018/6. számú, 2018. november 28. napján kelt és jogerős végzésével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, és az indítványozó indítványát elutasította azzal az indokolással, hogy az összbüntetés járulékos és deklaratív, így az alapítéletekben megállapított tényállást nem érintheti. Ebből következően pedig az alkalmazandó anyagi jogszabály meghatározásakor nem a bűncselekmények elkövetési idejének, hanem az alapítéletek jogerőre emelkedésének van jelentősége. Mivel pedig a 19.B.XII.575/2013/12. számú ítélet 2013. július 1. után lett jogerős, az összbüntetésre a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) rendelkezéseit tekintette irányadónak.

- [7] Az indítványozó a jogerős elutasító végzéssel szemben felülvizsgálati indítványt nyújtott be, amit a Kúria a Bfv.I.310/2019/3. számú, 2019. április 3. napján kelt végzésével, mint törvényben kizártat elutasított, mivel az összbüntetés nem ügydöntő határozat.
- [8] 2019. január 17-én az indítványozó a korábbi indítványával egyező tartalmú összbüntetési indítványt terjesztett elő a Tatabányai Törvényszéken, amely azt a jelen alkotmányjogi panaszindítvánnyal támadott 3.Bpk.198/2019/2. számú végzésével elutasította. A végzés indokolása szerint a 19.B.XII.575/2013/12. számú ítélet 2013. július 1. után lett jogerős, ezért az összbüntetésre a Btk. rendelkezéseit kellett alkalmazni. A Btk. értelmében ugyanakkor a korábban már összbüntetésbe foglalt ítéletek nem foglalhatók ismételt összbüntetésbe.
- [9] Az elsőfokú határozat ellen az indítványozó fellebbezéssel élt. A Győri Ítéltábla Bpkf.II.171/2019/7. számú végzésével az elsőfokú végzést helybenhagyta. A bíróság a határozatát a BJE rendelkezéseire alapította.
- [10] Az indítványozó úgy véli, hogy a bíróságok jogalkalmazása sérti a visszaható hatály tilalmát, mert demokratikus jogállamban nem megengedhető, hogy olyan törvényi rendelkezést alkalmazzanak a bíróságok az elkövetőre, amely még nem létezett a bűncselekmény elkövetésekor, és amely az elkövetőre nézve a korábbi szabályozáshoz képest szigorúbb.
- [11] Az indítványozó megsértett alaptörvényi rendelkezésként megjelölte az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, XXIV. cikk (1) bekezdését és XXVIII. cikk (4)–(7) bekezdéseit. Ezen felül úgy vélte, hogy a bíróságok kifogásolt végzései ellentétesek az Emberi Jogok Európai Egyezménye, az Európai Unió Alapjogi Chartája, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya egyes rendelkezéseivel. Ellentétesnek tartotta továbbá a végzéseket az Abh1., valamint a 3360/2018. (XI. 28.) AB határozat (a továbbiakban: Abh2.), a 3361/2018. (XI. 28.) AB határozat, a 3362/2018. (XI. 28.) AB határozat, a 3368/2018. (XI. 28.) AB határozat és a 3168/2019. (VII. 10.) AB határozat megállapításaival.
- [12] Az állított alaptörvény-ellenességgel összefüggésben az indítványozó kifejtette, hogy a Kúria a BJE-vel lényegében hatályban tartotta az Alkotmánybíróság által az Abh1.-ben megsemmisített Btkátm. 3. §-át azáltal, hogy kötelezően előírta a Btk. összbüntetési szabályainak az alkalmazását minden olyan esetben, amikor legalább egy alapítélet a Btk. hatályba lépése után lett jogerős. Ezért a BJE az indítványozó szerint nem áll összhangban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság követelményével. Az Alkotmánybíróság gyakorlata értelmében ugyanis a jogállamiság része a jogbiztonság, amiből a *nulla poena sine lege praevia* elv, vagyis azon követelmény fakad, hogy senkit sem lehet olyan jogszabályi rendelkezés alapján büntetéssel sújtani, amely a bűncselekmény elkövetésekor még nem volt hatályos.
- [13] Mivel pedig a támadott bírósági határozatokat a bíróságok ügyében a BJE alaptörvény-ellenes rendelkezéseinek az alkalmazásával hozták meg, úgy vélte az indítványozó, hogy azok is ellenétesek az Alaptörvénnyel.
- [14] Utalt az indítványozó arra is, hogy az Alkotmánybíróság 1012/B/2008. AB határozatában megállapította, hogy az összbüntetés büntető anyagi jogi jogintézmény, valamint arra, hogy a 31/2015. (XI. 18.) AB határozatban az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépése után is irányadónak tekintette a jogbiztonsággal kapcsolatosan a korábbi határozataiban tett megállapításait. Hivatkozott végül az indítványozó a 3208/2013. (XI. 18.) AB határozat indokolásának [58] bekezdésére, amelynek értelmében „a jogbiztonság, amely – egyebek között – megköveteli, hogy a jogalanyoknak meglegyen a tényleges lehetőségük arra, hogy magatartásukat a jog előírásaihoz tudják igazítani.”
- [15] A fentiek alapján kérte az indítványozó a támadott bírósági végzések és a BJE alaptörvény-ellenességének a megállapítását és megsemmisítését. Kérte továbbá, hogy az Alkotmánybíróság intézkedjen a jogerősen kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtásának a felfüggesztése iránt.

II.

- [16] Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezése:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

III.

- [17] Az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság az indítvány érdemi vizsgálatát megelőzően lefolytatta az indítvány befogadására irányuló eljárást. Annak eredményeként az Alkotmánybíróság arra a megállapí-

tásra jutott, hogy az alkotmányjogi panasz megfelel az Abtv.-ben a befogadás körében az indítvánnyal szemben támasztott követelményeknek.

- [18] 1. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében az alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül kell benyújtani az ügyben első fokon eljáró bírósághoz címezve. Jelen esetben a jogerős másodfokú döntést – a tértivevény tanúsága szerint – 2019. augusztus 15-én kézbesítették az indítványozónak, aki így az indítványt 2019. augusztus 30-án határidőben adta postára.
- [19] Részben tesz eleget ugyanakkor az indítvány az Abtv. 52. § (1b) bekezdésében a határozott kérelemmel összefüggésben rögzített feltételeknek. Megjelölte az indítványozó az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést [Abtv. 26. § (1) bekezdés és 27. §], valamint az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [B) cikk (1) bekezdés, XXIV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (4)–(7) bekezdések]. Az Alaptörvényben biztosított jog sérelmének lényegét ugyanakkor az indítványozó az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés és XXVIII. cikk (4)–(7) bekezdések rendelkezéseivel összefüggésben nem határozta meg. Az indítványozó által előadott jog-sérelem tartalmilag kizárólag az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséhez kapcsolódik.
- [20] Megjelölte továbbá az indítványozó az Abtv. 27. §-a alapján az Alkotmánybíróság által vizsgálandó konkrét bírósági határozatokat, és előadott okfejtést azok alaptörvény-ellenességéről, valamint kifejezett kérelmet fogalmazott meg a megsemmisítésükre.
- [21] Kérte továbbá az indítványozó az Alkotmánybíróságtól az Abtv. 26. § (1) bekezdésére hivatkozással a BJE-t vizsgálatát és megsemmisítését is, amelynek alaptörvény-ellenességét szintén megindokolta. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor az 1/2020. (I. 2.) AB határozat (a továbbiakban: Abh3.) alapjául szolgáló alkotmánybírósági eljárásban elvégezte a BJE Alaptörvénnyel való összhangjának a vizsgálatát. Annak eredményeként pedig arra a következtetésre jutott, hogy a BJE sérti mind az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből, mind pedig az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményeket, ezért a jogegységi határozatot a Magyar Közlönyben történő közzétételére, 2019. június 25. napjára visszaható hatállyal megsemmisítette. Így a BJE-t érintően újabb alkotmányossági vizsgálat lefolytatásának nem volt helye.
- [22] Mindezek miatt az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján, továbbá az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés és XXVIII. cikk (4)–(7) bekezdések rendelkezéseit érintően nem volt lehetőség érdemi vizsgálat lefolytatására.
- [23] 2. Az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján a befogadhatóságról dönteni jogosult tanács mérlegelési jogkörében vizsgálja továbbá az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen az Abtv. 27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint az Abtv. 29–31. § szerinti tartalmi követelményeket. Ezeket a feltételeket vizsgálva az Alkotmánybíróság az alábbi következtetésekre jutott.
- [24] Az indítvány eleget tesz az Abtv. 27. §-ából fakadó feltételeknek, mivel jogerős összbüntetési határozat ellen irányul. Az indítványozó a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette. A támadott döntéseket érintően továbbá az indítványozó alkotmányjogi panasz előterjesztésére jogosultnak tekinthető, és figyelemmel arra, hogy a megsemmisíteni kért bírósági határozatok rá vonatkozó büntetőjogi szankciót rögzítenek, nyilvánvalóan érintett is.
- [25] Az Abtv. 29. §-a alapján az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának az is feltétele, hogy az indítvány a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség lehetőségét vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így az egyik fennállása önmagában is megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását {erről lásd: 3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30], illetve 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]}. A feltételek meglétének a vizsgálata az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.
- [26] A konkrét esetben az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az indítványozó által a visszaható hatály tilalmával összefüggésben előadott aggályok felvetik a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség lehetőségét. Ezért az indítvány befogadása mellett döntött.
- [27] Az Ügyrend 31. § (6) bekezdése értelmében az előadó alkotmánybíró a panasz befogadásáról szóló döntés helyett a panasz érdemi elbírálását tartalmazó határozat-tervezetet terjeszthet a testület elé. Az Alkotmánybíróság a jelen esetben a hivatkozott rendelkezés alkalmazásával járt el.

IV.

- [28] Az indítvány megalapozott.

- [29] 1. Az indítványozó kifogásait érintően az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy „[a] bírói döntések alkotmányossági felülvizsgálatát lehetővé tevő alkotmányjogi panasz (Abtv. 27. §) az Alaptörvény 28. cikkének érvényesülését szolgáló jogintézmény.” {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]} Az Alaptörvény 28. cikke megköveteli, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. „A 28. cikk szerint a jogszabály Alaptörvénnyel összhangban történő értelmezése a bíró számára nem csak jog, hanem kifejezett köteletség: amennyiben a bíró a jogszabály szövegét az értelmezés segítségével az Alaptörvénnyel összhangban tudja alkalmazni, annyiban ennek megfelelően köteles eljárni.” {28/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [29]}
- [30] Az Abtv. 27. § szerinti alkotmányjogi panasz alapján az Alkotmánybíróság a bírói döntésben foglalt jogértelmezésnek az Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azt, hogy a jogszabály alkalmazása során a bíróság az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatta-e. Ha a bíróság az előtte fekvő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére tekintet nélkül járt el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban e jog alkotmányos tartalmával, akkor a meghozott bírói döntés alaptörvény-ellenes.” {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]} Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz az Alkotmánybíróság tehát akkor ad helyt, ha a bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás egyértelmű következménye valamely Alaptörvényben biztosított jog sérelme.
- [31] Jelen – az Abtv. 27. §-ára alapított – alkotmányjogi panaszjárásban az Alkotmánybíróság azt vizsgálhatta, hogy a konkrét bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás következtében megvalósult-e az indítványozót érintően az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének a megsértése.
- [32] 2. A kifogásolt bírósági határozatok Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata keretében az Alkotmánybíróság mindenekelőtt áttekintette az összbüntetés jogintézményét érintően a korábbi határozataiban tett és jelen alkotmánybírósági eljárásban is irányadó megállapításait.
- [33] 2.1. Az Abh1.-ben az Alkotmánybíróság megállapította, hogy Btkátm. 3. §-a alaptörvény-ellenes, ezért azt – *ex nunc* hatállyal – megsemmisítette. A megsemmisített rendelkezés előírta, hogy „[h]a az összbüntetésbe foglalandó ítéletek közül legalább egy a Btk. hatálybalépését követően emelkedett jogerőre, a Btk. 93–96. §-át kell alkalmazni.”
- [34] Az Alkotmánybíróság az Abh1.-ben részletes indokolását adta annak, miért és miként jutott arra a megállapításra, hogy a Btkátm. 3. §-a kívül esik a korlátozott és kivételes esetek azon körén, amelyen belül a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás az Alkotmánybíróság gyakorlata és a jogállamiság alkotmányos garanciarendszere alapján általában megengedett. Ennek lényege szerint a jogbiztonság alkotmányos követelményéből fakadó elvek, így különösen a kiszámíthatóság és az előre láthatóság elvei azt kívánják meg, hogy az új vagy módosított jogszabályi rendelkezések alkalmazása – lehetőség szerint – a jövőre nézve legyen kötelező, és a szabály a keletkezését megelőzően létrejött tényeket és jogviszonyokat, valamint azok jogkövetkezményeit az érintettek nézve hátrányosan ne szabályozhassa. Garanciát nyújtanak továbbá arra, hogy ezen főszabálytól csak indokolt esetben, módon és mértékben lehessen eltérni, tehát a visszaható hatályú szabályokat csak meghatározott keretek között engedik érvényesülni.
- [35] Az összbüntetés módosított szabályainak a bevezetését a jogalkotó nem bízta a jogalkalmazásra, hanem arról a Btkátm. 3. §-ával rendelkezett. Az Alkotmánybíróság vizsgálatában a Btkátm. 3. §-át érintően ugyanakkor nem csupán azt állapította meg, hogy az az érintett elítéltek nézve hátrányos tartalmú, helyzetüket elnehezítő szabály, hanem azt is, hogy a rendelkezés alkalmazásáról a jogalkotó visszamenőleges hatállyal rendelkezett. Ezek összhatásaként pedig a Btkátm. 3. § a visszaható hatály tilalmával ellentétes szabályt rögzített, így helye volt az alaptörvény-ellenessége megállapításának (Abh1., Indokolás [63]–[67]).
- [36] 2.2. Az Abh2.-ben az Alkotmánybíróság az Abh1. rendelkező részében és indokolásában tett megállapításokat konkrét alkotmányjogi panasz eljárásban alkalmazta és tekintette irányadónak.
- [37] A határozat kiemelte: „Ahogyan arra az Alkotmánybíróság az Abh. [értsd: Abh1.] Indokolásának V. részében utalt, a Btkátm. 3. §-ának *ex nunc* hatályú megsemmisítése következtében a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény [...] 839. § (3) bekezdése alapján valamennyi olyan elítélt számára megnyílik a lehetőség az összbüntetésbe foglalással összefüggő indítvány (ismételt) előterjesztésére, akiknél a bíróság a megsemmisített rendelkezést alkalmazva korábban elutasította az összbüntetésbe foglalásra tett indítványt, illetőleg összbüntetést

- ugyancsak a Btkátm. 3. §-ára figyelemmel – hivatalból nem állapított meg.” (Abh1., Indokolás [77]; Abh2., Indokolás [25])
- [38] Az Abh2.-ben megerősítette továbbá az Alkotmánybíróság, hogy „[a] Btkátm. 3. §-a szerinti alkalmazási szabály megsemmisítését követően az eljáró bíróságok a Btk. 2. § (1)–(2) bekezdései alapján eljárva hozhatnak döntést arról, hogy az adott összbüntetési eljárásban a régi Btk. vagy a Btk. összbüntetési szabályai tartalmazzanak-e enyhébb rendelkezéseket az elítéltre nézve, és ezért az egyes esetekben melyik büntető törvény alkalmazandó.” (Abh1., Indokolás [79]; Abh2., Indokolás [26])
- [39] Ezen döntéshozatal az Alkotmánybíróság álláspontja szerint komplex értékelést követel meg, amelyre vonatkozóan az Abh2. [30] bekezdése ad iránymutatást.
- [40] Konklúzióként foglalta össze végül a határozat, hogy az Abh1.-et „követően ezért a bíróságok valamennyi olyan összbüntetésbe foglalás során kötelesek lefolytatni a Btk. 2. §-a szerinti vizsgálatot, amikor az összbüntetésbe foglalandó ítéletek között van olyan, amely alapjául szolgáló cselekmény elkövetési ideje a régi Btk. hatálya idejére esik, feltéve hogy az összbüntetésbe foglalás egyéb törvényi feltételei az adott esetben fennállnak. Az új Btk. összbüntetési szabályai pedig a Btk. 2. §-a értelmében csak olyan esetben alkalmazhatók mérlegelés nélkül, ha az összbüntetésbe foglalással érintett valamennyi ítélet alapjául szolgáló cselekmény elkövetésére a Btk. hatályba lépését követően került sor.” (Abh2., Indokolás [32])
- [41] 2.3. A szintén összbüntetéssel kapcsolatos kérdéseket vizsgáló és az Abh1. indokolásán alapuló 3168/2019. (VII. 10.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh4.) az Alkotmánybíróság utalt rá, hogy az összbüntetés jogi természetét az Abh1.-ben részletesen elemezte (Indokolás [22]–[37]). A döntés értelmezése szerint az összbüntetés sajátos jogintézmény, valójában olyan büntetéskiszabás, amely felülírja a jogerős ítéletek jogkövetkezményekkel kapcsolatos rendelkezéseit, és megállapítja a letöltendő szabadságvesztés mértékét anélkül, hogy a terhelt bűnösségéről maga döntést tartalmazna (Abh4., Indokolás [23]). Az összbüntetési szabályok alkalmazását a Btkátm. 3. §-a szabályozta (Abh4., Indokolás [26]), méghozzá olyan módon, hogy a hatálybalépését megelőzően keletkezett tényekhez – vagyis a hatályba lépését megelőzően jogerőre emelkedett ítéletekhez – fűzött új, a korábban hatályos szabályozáshoz képest eltérő jogkövetkezményt. Meghatározta ugyanis az ebbe a körbe eső ítéletekben kiszabott szabadságvesztés büntetések esetén az összbüntetés tartamának a megállapítására irányadó szabályt. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint ezért a Btkátm. 3. § tartalmilag visszaható hatályúnak minősült (Abh1., Indokolás [56]–[57]). A régi Btk. és a Btk. kapcsolódó szabályait összevetve továbbá az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a támadott rendelkezés az érintett jogalanyokra nézve szigorúbb, a jogalanyok helyzetét elnehezítő tartalmú (Abh1., Indokolás [59]–[60]; Abh3., Indokolás [28]).
- [42] 2.4. A fenti előzményeket követően, az Abh3. alapjául szolgáló alkotmánybíróági eljárásban végezte el a testület a BJE Alaptörvénnyel való összhangjának a vizsgálatát. Annak eredményeként pedig arra a következtetésre jutott, hogy a BJE sérti mind az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből, mind pedig az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményeket, ezért a jogegységi határozatot a Magyar Közlönyben történt közzétételére, 2019. június 25. napjára visszaható hatállyal megsemmisítette.
- [43] Az Abh3. értelmében a BJE rendelkező része azért nem áll összhangban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, mert az abban foglalt értelmezés nem felel meg a visszaható hatály tilalmából fakadóan az Abh1.-ben és az Abh4.-ben az összbüntetési szabályok kapcsán kifejtett követelményeknek.
- [44] „Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban [értsd: Abh1.] a Btkátm. 3. §-át érintően nem csupán azt állapította meg, hogy az az érintett elítéltekre nézve hátrányos tartalmú, helyzetüket elnehezítő szabályt tartalmazott, hanem egyúttal azt is, hogy alkalmazásáról a jogalkotó visszamenőleges hatállyal rendelkezett. Az Abh.-ban [értsd: Abh1.] az Alkotmánybíróság a Btk. 93–96. §-aira vonatkozóan nem vont le közvetlen következtetést. Ám annak eredményeként, hogy a Btkátm. 3. §-a csupán alkalmazási szabály volt, amely a Btk. 93–96. §-ok alkalmazásáról rendelkezett, az Alkotmánybíróság a visszaható hatály tilalmának a megsértését a Btk. 93–96. §-ok tartalmi vizsgálata alapján állapította meg. Ennek következtében a Btkátm. megsemmisített 3. §-át érintően levont következtetéseket az Alkotmánybíróság a Btk. 93–96. §-aiban rögzített összbüntetési szabályokra is irányadónak tekintette.” (Abh3., Indokolás [52])
- [45] Rögzítette továbbá az Alkotmánybíróság, hogy „[ö]sszbüntetésbe foglalni csak jogerős ítéleteket lehet. Az ítéletek jogerőre emelkedése ténykérdés. Az összbüntetésbe foglalás lehetősége ugyan valóban az időrendben második jogerős ítélettel nyílik meg, ez azonban nem jelenti azt, hogy az időrendben első ítélet büntetőjogi jog-

következményt meghatározó rendelkezését az összbüntetés ne foglalná magába, ne írná felül. Az összbüntetés így ugyanolyan hatást gyakorol az időrendben elsőként jogerős ítéletre, mint az összbüntetéssel érintett több jogerős ítéletre. Ebből következően a visszaható hatály tilalmának a tiszteletben tartása szempontjából az időrendben elsőként hozott ítélet meghatározó.” (Abh3., Indokolás [55])

[46] Mivel a BJE rendelkező része ezen szempontokkal ellentétes irányutatást tartalmazott a jogalkalmazás számára, az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a BJE sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését.

[47] Az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésével kapcsolatos alkotmányossági vizsgálat keretében rögzítette a határozat az alábbiakat is.

[48] „Az összbüntetés szabályait a jogalkotó hagyományosan a büntető törvénykönyv általános részében helyezi el. Ennek megfelelően az összbüntetést a Btk. hatályosan is a 93–96. §-okban, a büntetés kiszabására irányadó rendelkezéseket összefoglaló IX. Fejezetben szabályozza.

A Btk. szabályainak az időbeli hatályát maga a törvény határozza meg. A Btk. 2. § (1) bekezdése értelmében a bűncselekményt – a törvényben foglalt kivételekkel – az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni.

A törvényhez fűzött jogalkotói indokolás értelmében a Btk. felhívott rendelkezése – a hatályos joggal egyezően – általános szabályként azt írja elő, hogy a bűncselekményt az elkövetés idején hatályban lévő törvény szerint kell elbírálni. A *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elvekből következik, hogy az új bűncselekményt megállapító, illetve az elbírálást szigorító büntetőtörvénynek nem lehet visszaható ereje. A törvény a visszaható hatály tilalma alól két kivételt határoz meg: a később hatályba lépett enyhébb szabályozást, illetve – bizonyos esetekben – a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények körét.

Sem a jogszabály szövegéből, sem az ahhoz fűzött jogalkotói indokolásból nem vezethető le kivételszabály a bűncselekmény elbírálása körében irányadó anyagi jogi szabályok körét érintően.” (Abh3., Indokolás [59]–[62])

[49] Az Alkotmánybíróság szerint továbbá „egyértelmű, hogy az összbüntetés anyagi jogi szabály, és az összbüntetés megállapítása az ítélkező bíró feladata, függetlenül attól, hogy arra az alapeljárásban vagy utóbb, különleges eljárásban kerül sor. Anyagi jogi szabály alkalmazásakor pedig az ítélkező bírónak a Btk. 2. §-a alapján kell eljárni. Azt, hogy a Btk. 2. §-át mikor nem kell alkalmazni, maga a törvény egyértelműen és taxatívén rögzíti. A kivételszabályokat ugyanis a jogalkotó a Btk. 2. § (2)–(3) bekezdéseiben pontosan meghatározta. Minden olyan esetben, amelyre nem irányadóak ezek a kivételszabályok, a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály az irányadó és az alkalmazandó a jogalkotó szándéka szerint. [...]

A Kúria a BJE rendelkező részében foglalt megállapítással lényegében egy új kivételszabályt, vagyis jogot alkotott, amellyel a Btk. 2. § (1) bekezdése szerinti főszabály alkalmazását az összbüntetéssel összefüggő egyes esetekben kizárta.” (Abh4., Indokolás [64]–[65])

[50] Ezért az Alkotmánybíróság az Abh3.-ban megállapította, hogy a BJE meghozatalakor a Kúria túllépte a jogegység biztosítására vonatkozó alaptörvényi felhatalmazás kereteit, és elvonta a törvényhozói hatalmi ág jogkörét, ami az Alaptörvény C) cikk (1) bekezdésének a sérelmét eredményezte.

[51] 3. Az indítványban kifogásolt bírósági határozatok alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság részét képező jogbiztonságból fakadó visszaható hatály tilalma alapján vizsgálta meg. Annak során különösen irányadónak tekintette az Abh1., az Abh2., az Abh3. és az Abh4. megállapításait.

[52] 3.1. A jogállamiság klauzulából kiolvasható jogbiztonság követelménye az Alkotmánybíróság következetes fel fogása szerint azt jelenti, hogy a jogrendszer egésze, annak részterületei, valamint egyes szabályai világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előre láthatóak legyenek és a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzanak {9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 65–66; újabb gyakorlatból: 38/2012. AB határozat, Indokolás [84] és 3106/2013. (V. 17.) AB határozat, Indokolás [8]}. A jogbiztonság teremti meg a lehetőséget a jogalanyoknak arra, hogy magatartásukat ténylegesen a jog előírásaihoz tudják igazítani {3208/2013. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [58]}. „A jogi normák előreláthatóságának és kiszámítható működésének követelménye felöleli a visszamenőleges hatályú jogi szabályozás korlátozott és kivételes lehetőségét. Vagyis jogszabály a kihirdetését megelőző időre nem állapíthat meg jogkövetkezményeket: nem rögzíthet kötelezettséget és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.” {Abh1., Indokolás [50]; legutóbb megerősítette: 33/2019. (XI. 27.) AB határozat, Indokolás [39]}

- [53] Ezen követelmény érvényesülése az indítványozó esetében az alábbiakra tekintettel volt vizsgálható. Az indítványozó valamennyi alapítélettel elbírált cselekményét a Btk. hatályba lépése, azaz 2013. július 1. előtt követte el, és mindössze egyetlen alapítélet jogerőre emelkedése esik a Btk. időbeli hatálya alá.
- [54] Az indítvánnyal támadott, 2019. május 14-én kelt elsőfokú bírósági végzés szerint mivel a 3. számú alapítélet 2014. július 25. napján, a Btk. hatálybalépése után emelkedett jogerőre, ekkor nyílt meg az összbüntetésbe foglalás lehetősége, ezért – az alapítéletekben elbírált bűncselekmények elkövetési idejétől függetlenül – az indítvány elbírálásakor a jelenlegi Btk. rendelkezéseit kellett alkalmazni (végzés 2. oldal).
- [55] A másodfokú bíróság az elsőfokú végzést 2019. július 25-én kelt végzésével helyben hagyta. Az indokolás értelmében a Kúria a 2019. június 3. napján meghozta a BJE-t, amelynek rendelkezéseit a bíróságnak az indítványozó indítványa alapján folytatott eljárásban kötelezően alkalmazni kellett. Erre tekintettel az Ítéletábra osztotta a törvényszék álláspontját arra vonatkozóan, hogy az összbüntetési eljárásban az időbeli hatály vizsgálata során az alapítéletek jogerőre emelkedése bír döntő jelentőséggel, így az összbüntetésbe foglalást a Btk. rendelkezései alapján kellett elvégezni (végzés 4–5. oldal).
- [56] 3.2. A támadott bírósági végzések kapcsán az Alkotmánybíróság megállapította, hogy azok nem állnak összhangban az Abh1. és az Abh2., valamint a kifogásolt összbüntetési eljárással párhuzamosan meghozott Abh4. és az utóbb elfogadott Abh3. megállapításaival.
- [57] Az indítványozó összbüntetési indítványa alapján eljáró bíróságok ugyanis a kifogásolt végzések tanúsága szerint nem folytatták le a Btk. 2. §-a értelmében annak a vizsgálatát, hogy a bűncselekményt az elkövetése vagy az elbírálása idején hatályban lévő büntetőtörvény szerint kell elbírálni, holott az indítványozó által elkövetett és az alapítéletek alapjául szolgáló valamennyi bűncselekmény elkövetési ideje 2013. július 1. előtti. Ezzel szemben az eljáró bíróságok tartalmilag a Btkátm. megsemmisített 3. §-ának megfelelő vizsgálatot folytattak, és annak eredményeként jutottak arra a következtetésre, hogy az indítványozó esetében nincs helye a régi Btk. összbüntetési szabályai alkalmazásának.
- [58] Az Alkotmánybíróság a jelen ügyben is hangsúlyozza, hogy „[a]z alkotmányos büntetőjognak az Alaptörvény rendelkezéseiből fakadó komplex követelményrendszere, a jogállamiság és a jogbiztonság érvényesülésének kritériumai, köztük különösen a visszaható hatály tilalma nem csupán irányt mutatnak, de határokat is szabnak a jogalkotói és a jogalkalmazói tevékenységnek [16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [74]]. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint továbbá a *contra legem* bírói jogértelmezés felveti „a bíróságok törvényeknek való alávetettsége elvének sérelmét is. A jogállamiság elvéből, követelményéből az is következik, hogy a jogértelmezés nem válhat a jogalkalmazó szerv önkényes, szubjektív döntésének eszközévé. Ellenkező esetben sérülne a jogbiztonság követelménye, a jogalkalmazó szervek döntéseire vonatkozó kiszámíthatósági és előre láthatósági elvárás” [3026/2015. (II. 9.) AB határozat, Indokolás [27]; de ugyanígy: 3173/2015. (IX. 23.) AB határozat, Indokolás [52]].
- [59] A fentieket alapul véve az Alkotmánybíróság a konkrét ügyben megállapította, hogy a megsemmisített jogszabályhely tartalmával egyező bírói gyakorlat alapján hozott, és egyúttal az Alkotmánybíróság – bíróságokra is kötelező – határozataival, az azokból fakadó követelményekkel összhangban nem álló bírósági határozat ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel.
- [60] 4. Az Alkotmánybíróság a fentiekre tekintettel megállapította, hogy a Győri Ítéletábra Bpkf.II.171/2019/7. számú végzése ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményekkel, ezért azt – az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján eljárva – megsemmisítette.
- [61] Úgy ítélte meg továbbá az Alkotmánybíróság, hogy a konkrét esetben nem csupán a jogerős, hanem az elsőfokú bírósági határozat megsemmisítésére is szükség van ahhoz, hogy az Alaptörvény rendelkezései maradéktalanul érvényesüljenek, és az indítványozó gyakorolhassa a bírósághoz fordulás jogát. Ezért – az Abtv. 43. § (4) bekezdése alapján eljárva – megsemmisítette a Tatabányai Törvényszék 3.Bpk.198/2019/2. számú végzését is.

Budapest, 2020. április 28.

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Czine Ágnes
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Horváth Attila
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Miklós
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Sulyok Tamás
alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1497/2019.

• • •